

BESEDA

E L E K T R O N S K A   K N J I G A

Janko Kersnik

Dve humoreski

O M N I B U S

BESEDA

Janko Kersnik

DVE HUMORESKI

To izdajo pripravil

Franko Luin

franko@omnibus.se

ISBN 91 -7301 -043-X

---

beseda@omnibus.se

www.omnibus.se/beseda

KAKO JE STARI MOLEK TATU ISKAL

Kratkočasna povest

I

Ni ga kmalu prijaznejšega kraja mimo male Moravške doline. Lepe vasice in sela slone ob zelenih holmih, skrite večinoma za košatim sadnim drevjem; dobro obdelane njive se vrste s temnimi bukovimi ali sivimi borovimi gozdi in logi, po dolžini pa, kjer se vije miren potok navzdol proti zahodu, obrobljajo ga zeleni travniki. Tu in tam se kažejo zidane stene domačih boljših gospodarjev in iznad višjih hribov, ki varujejo ta dol, gledajo prijazno bele cerkvice.

V tej dolini v selu Straža je imel stari Molek lepo posestvo, kjer je gospodaril pametno in varčno, kakor se je bil naučil od svojega očeta in kakor ga je modrila še vedno vsakdanja skušnjava. Žena, sin Luka in hči Anka — vsi so bili dobri in pošteni ljudje in nihče ni vedel o Molkovih kaj slabega. Eno seveda so staremu gospodarju — imel je že blizu šestdeset let — podtikali, namreč da je silo svojeglaven in trmast. Menda je bilo res tako. Ako si je Molek kaj v glavo vtepel, izvršiti je moral, da je bilo še toliko zaprek. In če je enkrat kako misel za pravo spoznal, potem ga nisi odvrnil od nje. To mu je povzročilo časih marsikatero sitnost. In o enem takem dogodku bom tu pripovedoval.

Na veliki ponedeljek je v Moravčah letni semenj. Tja priženo vselej iz bližnjih in daljnih krajev, celo od onkraj Save, mnogo živine in tujih, posebno laških kupovalcev nikdar ne manjka, kupčija je večidel dobra in ljudje spečajo tedaj radi

kaj, da dobe novcev za dolgi čas do žetve, v katerem ni lahko kaj prodati in je mnogokrat sila za drobiž in še večja za debel denar.

Na velikoponedeljskem semnju je bilo, ko je tudi stari Molek prodal par lepih volov laškemu kupcu in dobil zanje polčetrți stotak. Novcev ni bil potreben, kajti on je bil z vsem dobro založen, in tudi ta denar je bil že večinoma drugim na posojilo obljubljen, ker Molek je rad pomagal in ni nobene-ga odiral; a vesel je bil ta dan vendar, da se je kupčija tako dobro izvršila, in v svojem veselju je dal potem v krčmi celo za liter vina, kar je sicer redkokrat storil.

»Dobro si opravil, Molek! Srečo imaš!« dejali so sosedge pri krčmarjevi mizi.

»Pa takih volov tudi ni bilo na semnju,« zavrnil je Molek ponosno, »in jih ni na Moravškem — pa jih ni!«

Vsi so pritrdili, le eden ne; na drugem koncu mize sedel je mešetar Miška, katerega Molek nikdar ni hotel pri kupčiji ali prodaji in kateri zato ni bil prav prijazen staremu gospodarju; ta Miška torej je takoj oporekal porogljivo: »Seveda ne! Videc jih ima! Ničesar več naj ne zaslužim, ako vaših ne odvagajo Vidčevi in še vašo telico po vrhu, tisto brezasto!«

To je bilo razžaljenje, da ne kmalu takega, kajti Molek je bil na svojo živino ponosen kakor na svoj grunt. Zaropotal je, da so kozarci zazveneli po mizi.

»Kaj — ti, ti boš govoril? Kljuka ti bosonoga! Spravi se od mize!«

Mešetar je videl, da ni nihče drugih na njegovi strani, in ker ni pil svojega vina, umaknil se je naglo. A malo je še moral podražiti starega.

»Veste kaj, oče?« dejal je, obrnivši se med vrati. »Še meni

posodite malo tistega denarja, ki ste ga danes vzeli — vzeli kakor za maslo!»

»Ven pojdi, prosim!« vpil je Molek.

»I nu, če nočete, pa pustite! Pa Bog daj srečo!«

Stari je še nekaj kričal za odhajajočim in v svoji jezi je dal še za liter vina. A udobrovoljil se ni več, dasiravno sta mu bila vino in togota zlezla malo v lase. Odpravil se je kmalu proti domu. Odhajajoč se je iz veže nehote ozrl v sobo na drugem koncu hiše in tam ugledal zopet mešetarja Miško, ki je sedaj pil pri drugih. In glej — da bi ga strela — tudi njegov sin Luka je sedel tamkaj poleg mešetarja.

»Domov pojdi, Luka!« zaklical je v sobo. Sin, odrasel, že šestindvajsetleten fant, obrnil se je sicer ter dejal: »Pojdem!«, a šel vendar ni takoj.

Stari tudi ni čakal, nego v svoji nejevolji sam krenil po kamenitni stezi proti Straži. Pa čim bliže je prihajal svojemu domu, tem bolj se mu je jasnilo lice. Pozabil je nadležnega mešetarja in njegovo zabavljanje, pozabil celo, da sina Luka ni bilo za njim; le dobra kupčija mu je bila v mislih in naposled je zadovoljno in radostno potipal dvakrat, trikrat žep v debelem kožuhu, je li še listnica s štirimi stotaki v njem. Čisto lepe nove bankovce je bil dobil, tako da je bil sprva še gledal, so li pravi ali ne, a bili so dobri.

Hladen dan je bil in iznad Limbarske gore je že od sinoči sem pihala ostra burja, ki ni kar nič pristajala velikemu tednu. A sedaj se je vreme izpreobrnilo. Molek sicer ni prav vedel, ga li vino greje ali pa se je jug oglasil; tako nekako gorko mu je postajalo in, ko je došel do domače hiše, obrisal si je s čela pot.

»Pomladansko se dela, pomladansko!« dejal je ženi Rezi,

ki je v vratih čakala ter gledala, od katere strani se vrne stari.

»Popoldne se je prevrglo,« pritrčila je vesela. Sosedinja ji je bila že povedala, kako dobro je Molek prodal vola. Anka je prinesla večerje in vtem se je vrnil tudi Luka. O kupčiji ni nihče znil besede, čakali so, da prvi izpregovori oče. In ta tudi res ni mogel molčati; komaj je bil odložil žlico in končal svojo molitev — hlapec in dekla sta bila odšla — segel je v kožuh, v katerem je tičal še vedno navzlic gorki sobi — ter privlekel listnico na dan. Anka je pospravljala po mizi, Luka pa je vžigal pipo, sedeč na klopi pri peči. »Glej, stara, to so naši voli!« znil je Molek bahato in razgrnil štiri stotake po mizi.

»Spravi, spravi, kaj boš kazal in se bahal,« dejala je mati dobrovoljno.

»Saj bom! Misliš, da jih bom skoz okno vrgel? Pa naši voli so le — voli, da jih ni — pa jih ni!«

Vtem je bil Molek slekel kožuh, nesel ga v kamro v skrinjo, potem pa pobral stotake, vtaknil jih lepo v listnico in to porinil tudi v kožuh. Vrnivši se s ključem od skrinje, dejal je še malomarno: »E kaj, dolgo ne bodo pri hiši! Goropečniku bom dal pol, Rovtarju pa pol, pa bo po njih! Vsak dan prosita!«

»I, pa izgubljeno ni!« menil je Luka.

»Izgubljeno ni! Pa čakati bo treba, čakati!« mrmral je stari.

»Pa obresti! Saj jih plačujeta!«

Očetu se ni zdelo več vredno odgovarjati.

Stopil je pred vrata in pogledal na desno in levo po nebu. »Kar orali bomo jutri,« dejal je, vrnivši se, »gorko postaja in za jarevino bo prava!«

S tem je bil tudi ves pogovor končan in odšli so k počitku.

II

Pomlad je prišla v deželo. Po sončnih bregovih so lezle rume ne trobentice iz tal in ob gozdnem robu se je jel razcvitati beli glogovec. Povsod po polju so orali, vlačili in sejali in oratarji so že goloroki hodili za drevesom; tako gorak in lep je bil veliki teden.

Tudi pri Molkovih je bilo dela dovolj in, ker je bilo vreme tako toplo, celo stari gospodar ni več pogledal svojega kožuha, nego podnevi golorok kakor drugi, zvečer pa v domačo suknjo opravljen zapovedoval in veleval po njivah in po hlevu.

Veliko soboto popoldne — tedaj so v Straži večinoma praznovali — oglasi se sosed Goropečnik pri Molkovih. Denarjev je potreboval in tu je imel že potrebno vsoto obljubljeno. S starim tudi nista dolgo besedovala o tem posojilu; saj so jima bili pogoji do celega znani.

Molek je šel v kamro, potegnil vrata na pol za seboj in segel v skrinjo po kožuh, v katerega je bil na semanji večer, kakor se je dobro spominjal, vtaknil listnico s štirimi stotaki. A kaj je bilo to? V desnem notranjem žepu listnice ni bilo; in v tega jo je Molek vedno vtikal. Nekako urno seže sedaj v levega; a tudi tu je ni! V tem trenutku mu je jelo vroče postajati, dasiravno so bila okna na stežaj odprta in je hladna sapa preprihavalna kamro. »Da bi te strela! Kam pa sem vtaknil denar?« zagodrnjal je potihoma ter pretipal vnanja dva žepa. Roki sta se mu tresli; listnice ni bilo, žepi pa vsi prazni. Prijel je kožuh za ovratnik in dvakrat, trikrat udaril z njim po zraku kakor perica z opranim robcem, a listnica ni pala iz kožuha. Preiskal je potem znova vse štiri žepe, a zaman. Niti listnice niti

denarja ni bilo. »Morebiti je iz žepa smuknila v skrinjo med obleko!« mrmral je razburjen in skoro s tresočim glasom. Spomnil se je pa, da so vrata v kamro odprta in da sedi sosed Goropečnik v prvi sobi; zaprl je naglo duri, potem pa jel premetavati obleko, robce, srajce, klobuk, stara pisma, nekoliko hranilničnih knjižic, rožni venec, nekaj jašk in škatlic, v katerih so zveneale stare dvajsetice, celo dva lepo opisana in s srebrno žico preprežena suha lanska pirha je potresel kakor klopotca — pa nič, nič — listnice s štirimi stotaki ni bilo. Vse suknje, vse hlače in vse žepe v njih je preobrn timer, pa ni duha ni sluha o tem, kar je iskal. Največ je trpel kožuh; tresel in zvijsal ga je, po žepih segal, a denarja ni bilo. Naposled se je zgrudil na klop pri oknu in čuden, votel glas kakor »Hu-hu-hu!« izvil se mu je iz prsi.

Goropečnik, ki je v prvi sobi dobre volje vlekel ob svojem vivčku ter čakal obljubljenih novcev, skočil je prestrašen kvišku ter planil v kamro.

»I, kaj pa je, za božjo voljo? Ali ti je slabo Molek?«

»Hu-hu-hu!« ječal in tulil je stari.

Sosed je osupel zrl na obleko, po tleh raztreseno, v prazno skrinjo in v gospodarja, ki se je tresel od same razburjenosti.

»Ali ti je slabo? Malo vode — malo brinovca!« silil je skrbno.

»Hu-hu-hu, okraden sem — okraden — hui-hu!« tulil je Molek.

Te besede so pretresle tudi Goropečniku kosti.

»Okraden, okraden?« vprašal je plaho. »Ali denar za voli?«

»Da, da — vseh štiri sto je ukradenih!« ječal je stari.

Sosedu je bilo pri srcu, kakor bi bil njemu denar ukraden.

Kje ga bo iskal, ko ga tako krvavo potrebuje — in ker ga nihče nima? Ali pa če ga ima, ne posodi ga pa vendar nihče tako rad kakor Molek.

»Okraden?« zajecal je soglasno z gospodarjem.

»Ni ga, ni ga!« tarnal je oni.

»Pa kam si jih spravil — denarje?«

»V žep — v kožuh!«

Oba sta jela znova pestiti nesrečni, že dokaj ogoljeni kožuh, pa brez uspeha. Žepi so bili celi, nobeden ni bil razparan ali raztrgan, a vsi so bili prazni. Potem sta z združenimi močmi premetavala in preiskovala obleko, robce in vso drugo ropotijo, kar je je ležalo okoli, preobrnila skrinjo, da se je prah pokadil iz nje, a listnice in denarja le ni bilo.

Goropečnik se je sicer malo umiril, ugledavši hranilnične knjižice, češ stari mi vendar še lahko posodi, a takoj si ni upal ziniti o tem.

»Pa kdo — kdo bi bil ukradel?« dejal je vtem, ko je Molek vzdihujé spravljal ali bolje metal svoje reči nazaj v skrinjo. »Kdo? — Da bi ga strela — da bi jaz vedel zanj!« zavpil je ta.

Pa šumela mu je tudi le-ta misel po glavi.

Pri fari je zazvonilo poldne in domači so prihajali v hišo, le Luke še ni bilo iz mlina, kamor je šel po otrobov. To je bil jok in stok po hiši! Mati je tarnala in javkala, Anka je skoro pozabila kolač v peči, da se ji je malo ožgal, dekla je preobrnila prežilko za pirhe in hlapec se je med vrati spotaknil ter prevrnil jerbas s svinino, namenjeno za »žegen«, v smeti in pepel, ki je ležal po kuhinji.

Goropečnik je jel tolažiti in pomagal ugibati, kdo bi bil tat. Naposled je sprevidel, da z vsem tolaženjem ne doseže pravega; a na srcu je imel še nekaj. »I, Molek,« dejal je počasi,

»posodil mi boš pa vendar lahko tiste krajcarje, ki si jih obljubil?«

»Kako? Ko jih nimam! Najdi jih, tatovom jih vzemi, jaz jih nimam!«

»Saj imaš v hranilnici! Pri meni je prav tako varno kakor tam!« menil je sosed.

»Da bi te strela!« zarohnel je Molek srdito. »Ni vinarja ne dam! Kaj tebi mar, če imam kaj spravljenega? Kaj pa vtikaš nos v mojo skrinjo?«

»I nu — čemu se jeziš? Saj ti nisem še ničesar ukradel!«

»Beži! Pusti me! Ne dam — pa ne dam! Tatu mi zasledi in denar!«

Goropečnik je mislil, da sedaj ni pravi čas prositi in nadlegovati starega, ter je odšel brez odgovora.

»Hu-hu, moja vola, moja vola — da jih ni lepših v Moravški dolini,« javkal je Molek sredi sobe stoječ, a potem vzkliknil: »Ha-ha« — in v tem trenutku se je udaril s pestjo ob čelo — in oči so se mu iskriale kakor jastrebu, ko ugleda pišče.

Žena Reza je prišla zopet v sobo in pred hišo je ustavil Luka voz ter odložil vrečo z otrobi.

»Ga že imam, ga že imam!« kričal je Molek in vil pesti po zraku, da je dvakrat trdo zadel ob nizki strop.

»Koga imaš? Denar — ali kaj?« zavzela se je mati na pol vesela.

»Tatu, tatu! Ta vražji mešetar — nihče drugi in pa — ta preklicani —«

Tu je stopil Luka skoz duri.

»Kje imaš denar? Kam si ga dal? Ti cigan! Da bi te — strela!«

Luka je ves odrevenel, kakor bi bilo treščilo predenj.

»Kakov denar?« vprašal je prestrašen in vendar na pol radoveden.

»Moj denar — za vola! Ti si ga ukradel — ti in tisti raztrgani mešetar, s katerim sta skupaj pila semanji dan.«

»Miška?« vprašal je Luka skoro s smehom.

»Da, da, Miška — pa to ni Miška, to je lisjak, to je volk, ta nesramni tat, in ti — ti sin moj — ti si mu pomagal, ti si mu povedal, kje imam denar!«

»Oče — ste li blazni?« vprašal je Luka sedaj s smehom.

»Če ne poveš, kje je denar — pretepel te bom, če si tudi dolg in širok! — Ne — zapreti te bom dal, zapreti, kakor gre takemu roparju.«

Molek je bil od jeze kar brezumen.

Luka je pogledoval sedaj očeta, sedaj mater, ki je čepela v kotu za mizo ter na tihem jokala. Zdelo se mu je, da je v sanjah.

»Boš li povedal, kje je denar?« zarohnel je znova Molek ter prijel sina za vrat, koščen in trden je bil, da malo takih, in Luka, dasi skoro pol glave večji od očeta, omahoval je po sobi kakor prazna vreča, kadar jo oteplješ.

»Kje je denar?« zatulil je Molek še en pot in postavil sina na tla.

»Jaz ga nimam!« odvrnil je Luka. V svesti si je bil svoje nedolžnosti, a ker se je oče lotil ravno njega, da je on tat, zdelo se mu je to toli nepričakovano, da niti verjeti ni mogel, da je denar res ukraden. Edina njegova misel je bila, da je oče — zblaznel. Komaj je torej čutil, da se železna očetova pest ne oklepa več njegovega vratu, skočil je v vežo ter zajel poln lonec vode; čul je bil enkrat, da je najboljše sredstvo blazne umiriti, polivati jih z mrzlo vodo.

»Oče so zblazneli,« kričal je v kuhinjo, da sta Anka in dekla prihiteli ven, in je planil nazaj v sobo. »Blazni so, blazni,« vpil je materi ter z vso močjo treščil vodo iz polnega lonca očetu v obraz.

»Kaj-aj?« zahropel je stari.

Sedaj je bila vrsta na njem, strmeti in premišljevati, je li sin brezumen.

Luka je hitel zopet po vodo. Molek pa ni čakal novega krsta, nego moker ko miš ubežal v kamro in skoz priprta vrata jel vpiti: »Ti si znorel, ti! Vodo stran in sem pojdi, Luka!«

Po dolgem prigovarjanju so se vsi toliko pomirili, da je oče odprl kamro in jel pripovedovati, kako je z denarji — kam jih je del, da jih ni — da mu je Miška oni večer zažugal nekako porogljivo: »No, Bog daj srečo pri denarju,« — da je mešetar, katerega ni dosti prida, pil v postranski sobi v sinovi družbi, da je Luka videl, kam je oče spravil novce — da torej ni drugače mogoče, nego da sta mu jih onadva — Luka in Miška — ukradla.

Luka se je rotil in jezil, vsi so še en pot premetali obleko po skrinji — a denarja ni bilo in stari Molek ni odjenjal, da mu ga je sin ukradel. Uvidevši, da z grdo ne opravi ničesar, začel je z lepo, prigovarjal, prosil in rotil je sina, naj obstane, kje je denar, celo jokati je začel; Luki je končno vendarle v resnici kri zavrela. Oblekel se je praznično, vzel klobuk in odšel, na pol še vedno dvoječ, je li denar res ukraden ali se pa očetu blodi po glavi.

»Zvečer po procesiji bo že bolje!« dejal je sam pri sebi in krenil od doma.

III

To so bili žalostni prazniki pri Molkovih.

Stari je hodil okoli s povešeno glavo ter venomer le mislil in mislil: kje je denar, kje je tat?

Da, tat! Živ krst bi mu ne bil mogel vzeti prepričanja, da sta ga Miška in Luka okradla.

In vendar je časih — dvojil o tem.

Le veliko soboto popoldne, ko je bil Luka odšel od doma, preiskal je njegovo skrinjo, vso obleko, vse prostore, kjer je sin kaj hranil ali vsaj kamor bi bil morda kaj spravil, pa ves trud je bil zastonj, nejevolja očetova pa še večja. Vrhu tega pa so prišli še sosedje in drugi znanci, med katerimi se je bila bliskoma raznesla vest o Molkovi nezgodi, in ti so s svojimi tolažbami, sveti in pomilovanjem še bolj razburjali gospodarja. Vedel je, da se marsikateri nevoščljivec in zavidnež smeje potihoma njegovi nesreči, dasi mu kaže žalostno lice. Izguba štirih stotakov sama ob sebi ni toliko bolela Molka; toda prepričanje, da je sin sokriv te hudobije, da se mu mnogo drugih roga in posmehuje in naposled varčnost njegova, ki mu je velevala vsak krajcar obrniti trikrat, štirikrat med prsti, preden ga je izdal — vse to ga je silno trlo. Ugibal je le, kako bi najprej prišel do smotra in konca; kako bi najhitreje zasedil tatu; in takoj po praznikih je pričel svoje delo.

Navsezgodaj v sredo odpravil se je od doma, ne da bi bil komu povedal, kam in kako je namenjen. Šel je k sodišču na Brdo in kazenskemu sodniku prijavil svojo nezgodo. A ta mu ni znal pravega, tolažilnega sveta.

»Kdo vam je ukradel denarje?« je vprašal mladi sodnik.

»Kdo? To boste pač vi zvedeli! Jaz ne vem; — aj, ko bi jaz vedel, bi ne hodil sem!« zavrnil je Molek.

S tem bi se bil kmalu slabo obnesel. Sodnik ga je okregal, češ »mi smo zato, da kaznujemo hudodelnike! Če pa sami ne veste, če sami nimate sumnje, od kod jo bomo mi dobili?«

Na to je zinil Molek — seveda malo težavno:

»Jaz mislim, da je — sin moj, Luka — in mešetar Miška!« Povedal je potem, kako je bilo na semanji dan v Moravčah.

»Ah, sin vaš?« zavzel se je sodnik.

»Da, jaz mislim tako!«

»Dobro, ga bomo pa zaprli!«

»Zaprli?« ponovil je stari skoro slaboglasno.

»Kaj pa? Zaprli ga bomo, če hočete!«

»Ne, gospod sodnik! Zapirati pa ne, tega nečem, da bi se o mojem sinu kdaj reklo, da je bil zaprt — zaprt — in še zaradi tatvine! Ne — tega pa ne! Vedite, gospod sodnik, pokličite ga semkaj in zažugajte mu, da bo zaprt, če ne obstane. Le pestite ga, saj bo obstal, in potem sem jaz zadovoljen. Jaz le hočem vedeti, kdo me je okradel — in če je res moj sin — tat!«

»Dobro!« dejal je sodnik in štirinajst dni pozneje so stali vsi Molkovi in poleg njih mešetar Miška pred kazenskim sodnikom. Novega se ni ničesar zvedelo. Domačini so ponovili, kar je bil povedal že Molek sam, Luka je bil hud in je zagovarjal sebe in svojo nekrivdo, mešetar Miška je pa klel, kakor je bil vedno navajen, ter staremu žugal, da ga bo sedaj on tožil zaradi razžaljenja časti. Vse je bilo razburjeno. Sodnik pa ni imel nikakih dokazov glede krivde. Vendar je vprašal Molka: »Ali zahtevate, da bo vaš sin kaznovan?«

»Ne, tega pa ne,« dejal je oče, »da bi bil zaprt, tega pa nečem! Obstane naj, potem mu odpustim!«

»Reci, fant, si li res kriv?« dejal je sodnik Luki.

»Nisem, gospod, pa nisem!« zatrjeval je oni.

»Če torej ne zahtevate kazni, tudi ne zahtevate sodbe.«

»Opravili ste!« sklene sodnik. In odšli so domov — oče sam — sin sam — mati in Anka skupaj, mešetar Miška pa zopet sam — a vsi jezni in razdraženi.

IV

Doma pri Molkovih so se pričeli sedaj pravi pasji dnevi. Oče je treskal in grmel okoli, da ni nikdar tega, in dasi so pri drugih opravkih vsi domači spoznali, da stari ravna, kakor je bil vedno vaje, pametno in varčno, jeli so vendar sami ugibati, kadar se je lotil govora o ukradenih denarjih — se mu li ne meša malo v glavi. Sina skoro ni pogledal in ubožec Luka je začel že ugibati, ali bi ne bilo najpametneje, da se pomakne od doma, bodisi v Trbovlje k premogokopom ali pa kam na železnico. Doma je bilo življenje že nestrpno.

Lepega dne — bilo je takoj po binkoštih — pa je stari Molek sam snel kljukasto palico z žeblija v kamri, na katerem je visela, in to je bilo znamenje, da se odpravlja na daljšo pot. Na mizi je tudi že ležala cula in v njej debel kos kruha, malo svinine in v posebnem zavitku malo ajdove moke in soli. — To je pobral in odšel, ne da bi komu povedal, kam je namenjen.

Pred nekoliko dnevi — Molkovi so bili ravno proso dosejali in oče je stal sam na vratih in gledal, je li vse prav uravnano — prišel je mimo njega stari prihajač *Drozeg* in ta mu je bil dejal skrivnostno:

»Molek — tatu še nimaš! Pa pojdi tja dol na Štajersko v vranske hribe k *Ostrižencu*, ta ti ga bo povedal ali celo pokazal!«

»I, kaj praviš?«

»Da, pravim! Pokazal ti ga bo v ogledalu, plačaš mu pa, kolikor hočeš, šestico. ali goldinar, kakor si pri volji.«

Tako in še bolj natanko sta se moža zmenila.

Precej po binkoštih pa se je Molek odpravil od doma, kakor smo že povedali. Na koncu hiše se je še obrnil ter zavpil hlapcu:

»Glejte, da boste krompir in koruzo okopali; čez tri dni pridem!«

To je bilo vse slovo.

In potem je mahal in postavljaj kljukasto palico predse po stezah in po kamenju preko Limbarske gore in dalje po veliki cesti proti Štajerskemu iskat pomoči pri Ostriženčevi modrosti.

Kraja in vasi, kjer je ta mož stanoval, nečem imenovati, da ne bi se morebiti še kdo drug premotiti dal in iskal tam tatu ali pa zdravila ljudem in živini, kakor se to že tako godi.

Skoro poldrugi dan je popotoval Molek in našel res skrito gorjansko vas tam daleč za vranskimi hribi, kjer je imel lepo domačijo glasoviti vedež Ostriženec Njegova hiša je stala bolj na samoti, in ko se je Molek skoro bojazljivo približal, ni videl niti žive duše okoli poslopja; samo velik, kodrast pes je divje lajal priklenjen pred hlevom. Molek trka in trka; naposled se odpro vrata in kakih štirideset let stara žena se prikaže na pragu.

»Kaj bi radi?«

»So li oče doma?« vpraša naš znanec.

»Ne, ni ga; pa morda kmalu pride,« dejala je ona, »noter stopite in počakajte.«

To je bilo menda vse že navadno pri Ostriženčevih. Očeta ni nikdar kdo doma dobil; vselej je dejala žena, da mož kmalu pride, in medtem se je zgovarjala s prišleci in poizvedovala od njih, česa žele, od kod so in vse njih razmere in skrivnosti, kolikor jih je hotel kdo razodeti.

Čez nekoliko časa se je vedno vrnil Ostriženec, pogledal komaj prišleca, a ko se je jel razgovarjati, znal je takoj vse: od kod je, česa želi, kaj se mu je pripetilo, sploh vse — vse je ta vedež vedel in znal. Pa žena se ves čas ni bila ganila iz hiše, da bi mu bila morda povedala, kaj je vse zvedela od čakalca; to je bilo najbolj čudno!

In tako se je godilo tudi z Molkom.

Razgovarjala sta se z ženo o njegovi nezgodi z denarjem, povedal je odkritosrčno kakor pri spovedi, od kod je, koliko ima otrok, na koga ima sumnjo, da ga je okral, komu je hotel denarje posoditi, kakov je mešetar Miška, da ima črne brke pod nosom — vse, česar je žena želela, vse je povedal, kakor je bilo v resnici. Medtem je ona sukala kolovrat in predla fino ovčjo volno.

Zdajci je ponehala, pogledala skozi okno ter dejala: »Sedaj bo pa menda kmalu tukaj! Še vsakemu je pomagal, bo vendar tudi vam!« Vtem je sukala kolo še hitreje, da je ropotalo in cvililo na glas, Molek pa je nekako boječe zrl na vrata, kdaj se bodo odprla in bo vstopil pričakovani vedež. Ko bi mož ne bil tako uverjen v svojo babjo vero, da mu more Ostriženec pomagati, in ko bi bil malo bolj oprezen in pazljiv, slišal bi bil gotovo, čeravno je kolovrat cvilil in ropotal, da je v sobi zraven njega tudi nekaj zaropotalo. Tamkaj je namreč za tanko

steno, ki je delila prvo sobo, v kateri sta bila in govorila Molek in žena, sedel starikav obilen mož in pazno pritiskal uho na luknjo v leseni steni, da je ujel vsako besedo, ki se je onkraj govorila.

To je bil coprnik in vedež Ostriženec!

Ko je sedaj žena v oni sobi prenehala pogovor, kajti zvedela je bila vse, česar je Ostriženec potreboval, in ko je bila zopet pognala kolovrat, stopil je Ostriženec k mizi, kjer je imel razne ropotije. Iz majhnega zaboja je vzel celo kopo podobnic, kakor se dobe pri fotografih, in poiskal sliko moža, ki je imel črne brke. To je del v žep, odšel potihoma, kolikor je mogel, iz sobe, vzel zunaj pred hlevom umazano motiko v roke in jo zadel na ramo ter tako pristopal počasi v sobo, kjer sta bila žena in Molek.

»Ali si že okopal krompir?« vprašala je ona naglo.

»Že, že — suho je, suho!« odgovoril je Ostriženec resno in postavil motiko v kot za vrata.

»Ta oče bi radi govorili s teboj!« menila je žena, porinila kolovrat h kraju in šla ven.

»Ah, vi, vi,« — rekel je Ostriženec počasi in položil roko čez čelo nad oči, kakor bi se mu bleščalo; — »ah, vi ste Molek iz Straže.«

»I — seveda!« zajecal je oni strmeč, da ga ta ded pozna. »I, od kod pa to veste?« pristavil je kar ves razburjen in prese-nečen.

»Oj, ljubi moj, jaz vse poznam! To je moja moč!« Tako beseduje je sedel na stol, kjer je bila prej žena. »Vas so okradli!« nadaljeval je počasi. Molku so jeli lesti lasje kvišku.

»To je zlodej ali pa —« hotel je reči, pa stisnil je jezik in le prikimal.

»Štiri sto goldinarjev — kajne?« nadaljeval je Ostriženec resno. »Za par volov ste jih vzeli in v kožuh ste jih vtaknili — zvečer — doma; — na veliki ponedeljek je bilo to!«

Molku sta se roki tresli; plaho je gledal vedeža, oči so se mu kar izbuljile in bolj je šepetal, nego govoril: »Ka-aj-, vi vse to veste?«

»Da, vse, vse!« pritrtil je oni oblastno.

»I, pa — tat, kdo je tat?« kriknil je Molek in planil s stola.

»Tudi tega poznam in, da boste vedeli in znali, da govorim resnico, pokazal vam ga bom v ogledalu. Tja k oknu stopite in Bog varuj, da se ozrete. Vsega bi bilo konec!«

Molek je ubogal in tiščal glavo v okno. Čul je, kako je vedež hodil po sobi gor in dol, mrmral nekaj nerazumljivega, preobračeval stol in potem vzdihoval, kakor bi ga mučile silne boleti; ozreti se pa ni upal, dasiravno ga je bilo sedaj ob belem dnevu strah in groza. Čez nekoliko časa je potihnil Ostriženec; stal je v temnem kotu poleg okna ter držal na prsih pred seboj ono podobo, katero je bil prej vzela iz svoje zbirke; položil jo je pod kos stekla in v poltemi je bila videti sedaj na njej samo koščena glava in črne brke.

»Sem stopite in glejte!« velel je coprnik Molku.

Ta bojazljivo pristopi, a komaj je bil oči uprl v podobo, omahnil je in na pol veselo, na pol pa osupel in prestrašen zavpil: »To je Miška!«

»Da, Miška, tisti prekanjeni mešetar je to!« pritrtil je Ostriženec, skril podobo naglo pod robec in odšel iz sobe. Vrnil se je naglo in našel Molka stoječega sredi sobe in oprtega ob svojo kljukasto palico.

»Da, vi ste vedež, pravi vedež!« dejal je onemu »Pa še to mi

povejte, kje in kako bom jaz denar dobil. Če ga je Miška vzel — bogzna, kam ga je dal?«

»Ej, prijatelj, ta je pa druga; to je pa silo težavno. Vsaka vednost in vsaka moč ima svoj konec!« odmajeval je Ostriženec.

»Pa če vam je vse znano in odkrito — boste vendar tudi to znali,« ugovarjal je Molek nestrpno.

»Kar se je zgodilo, to mi je znano!« ponavljal je oni oblastno in ponosno, »toda to, kar se ima zgoditi, prihodnost mi je temna. Odkrijem jo le s posebno težavo. No, vi ste pameten mož, toliko vam lahko povem, da je stvar draga; treba je nekoliko srebra stopiti na brinovem ognju in potem —; pa čemu bi vam to pravil?«

»I, če je le na srebru, jaz ga imam,« zavrnil je Molek. Segel je pod telovnik in izvlekel širok pas, iz njega pa vzel nekaj debelih tolarjev — križevcev.

Te je pomolil vedežu.

Ta jih je spravil in odšel iz sobe: »Bom poskusil!« Dolgo je čakal Molek; vesel je bil, da že davno ne tako — odkar mu je izginil oni denar in vendar si je dejal: »Kaj mi vse to pomaga, če ne izvem, kam je Miška del stotake.« Naposled se je vrnil Ostriženec in prinesel kepo raztopljene rude s seboj. Povedati nam menda ni treba, da je bil spravil križevce v skrinjo, v kuhinji pa raztopil košček svinca, stopljenega vlil v vodo in prinesel sedaj ta kos v sobo.

»Le čujte, oče — pa sedite! Povedal vam bom, kaj kolomon govori.« Ko je Molek začul besedo »kolomon«, spreletela ga je kar groza, pa poslušal je pazno. Vedež pa je sukal in potakal oni kos stopljenega svinca, o katerem je Molek menil, da je iz njegovih križevcev nastal, ter je slovesno govoril: »De-

nar ni daleč; morebiti se bo še dobil! Čakati bo treba. Med šmarnimi mašami pa bo najboljši čas! Tedaj pojdite ob polni luni na križpot, vam najbližji, pa devet streljajev od vsake hiše oddaljen; tam storite ris, tri sežnje v premeru, devet sežnjev v krogu, in čakajte v risu z brinovo vejo v roki, da pride kdo mimo. Čakati morate od devetih zvečer do enajstih in vprašajte vsakega, kdor pride mimo: ‚Kje imaš moj denar?‘ In kdor vam bo dejal: ‚Imam ga, imam‘ — tega se držite.«

Molku se je to malo čudno zdelo, pa ker je bil Ostriženec vse drugo tako izvrstno uganil, verjel je tudi to ter še v sobi pri onem sklenil, da bo ravnal po »kolomonovem« svetu. Poslovil se je, stisnil coprniku še dva križevca v pest in odšel jako zadovoljnega srca. Drugega dne zvečer je bil zopet doma in tam so se ga vsi razveselili, uvidevši, da je njegovo lice mnogo prijaznejše nego pred njegovim odhodom. Če ga je pa kdo vprašal, kod je hodil, lagal se je trdovratno in trdil, da je šel na božjo pot na Oljsko goro pri Velenju.

V

Delo po senožetih in na polju, košnja in žetev, vse to je storilo, da Molek ni imel prilike govoriti več toliko o svojem pogrešanem denarju. Ko se je nekega dne celo Goropečnik znova oglasil in prosil posojila dveh sto goldinarjev, dal mu jih je Molek brez ugovora. Vzel je novce iz hranilnice; domači so pa vsi mislili, da je to del one kupnine za vola, in uverjeni so bili sedaj tembolj, da se je tedaj očetu mešalo v možganih. Stari seveda je mislil in čakal edinole, kaj mu prinese polna luna med šmarnimi mašami. To je bila njegova nada in te

babje vere bi mu ne bil nihče mogel odvzeti, če bi jo bil Molek tudi razodel komu. Pa tega ni storil. In kakor vse na svetu, tako sta tudi minila mali srpan in polovica velikega srpana. V drugi polovici zadnjega pa je kazala pratika polno luno, in sicer prav na sv. Roka dan. Molek je bil že davno iztaknil, kje je ono mu veleвано razpotje, najbližje domači Straški vasi in oddaljeno vsaj devet streljajev od vsake naselbine; bilo je prav na mestu, kjer se križata okrajna cesta z Vač v Moravče in pa občinska pot dveh majhnih samotnih selišč pod Sv. Florijanom. Drugod ni bilo take križpoti.

Na sv. Roka zvečer se je Molek odpravil tja. Storil je, kakor mu je bil Ostriženec velel; potegnil je ris, tri sežnje v premeru in devet sežnjev v krogu in odlomil od bližnjega brinovega grma krepko vejo. Tako oborožen je stal dolgo časa v risu in nič prav prijetno mu ni bilo pri srcu. Bil je sicer pogumen mož, a tako v risu stati — kdo ve, kaj pride — to ni bilo prav nič prijetno. Slišal je od daleč uro bítí, pol devetih je udarila, in neskončno dolgo se mu je zdelo še do devetih, ko se je imel pričeti pravi čas. Zdajci se domisli, da je bil danes, na sv. Roka dan, na Vačah semenj. »Joj, to bo prišlo pa mnogo ljudi tu mimo, ki se bodo vračali po okrajni cesti domov!« zmislil se je nagloma. »A, pa naj bo, kar hoče; jaz moram priti tej stvari do konca; in če je vedež vse tako dobro znal, bo tudi pravo zadel!« Čakal je torej pogumno. Izza Svete gore je lezla polna luna, velika ko polovnjak in rdeče obrobljena, ter je polmračno svetila skoz veje starih jesenov, ki so rastle ob poti. Tu in tam po brežinah so cvrčali murni, tam izpod gore Sv. Florijana pa je odmevalo skovikanje čukov in sov. Tako je poteklo pol ure in še ena četrtnika. Molek je stal v risu, kamnu podoben. Zdajci čuje po okrajni cesti navzdol priti k sebi trde ko-

rake. Prijel je krčevito svojo brinovo vejo, nagnil zgornji život na pol naprej ter čakal prihajajočega.

»Kje imaš moj denar?« zavpil je, kolikor je mogel, in zamahnil z vejo.

»Kdo si — da napadaš mirne ljudi?« viknil je oni in odskočil skoro za seženj nazaj. »A-a-a-aj — vi — oče?« dejal je takoj potem in stopil pred starega. Bil je sin Luka, ki je okoli poldne, ne da bi bil oče kaj znal o tem, krenil na Vače.

»Kje imaš moj denar?« ponovil je oni in zamahnil z brinovo vejo.

»Domu pojdite — slabo vam je — pojdite, oče, prosim vas,« prigovarjal je sin v trdnem prepričanju, da se je očetu zopet povrnila bolezen — blaznost.

A z Molkom ni bilo govoriti. Kakor besen se je zakadil v sina, da je ta komaj odnesel pete. Hitel je proti domu, iskal hlapca in drugih, da pojdejo po očeta, kateremu se je očito pamet zmešala. Molek pa je zopet stopil v ris. »Luka ni tat,« dejal je skoro zadovoljno sam pri sebi, »če ne, bi bil odgovoril, kakor je prerokoval Ostriženec.« Čakati je treba drugega. In ni bilo treba dolgega čakanja. Zopet so se čuli koraki po slabi kamniti cesti in velik mož z dvema svinjskima loncema, v vsaki roki enega držeč, prikazal se je pred risom.

»Kje imaš moj denar?« zatulil je Molek.

Oni je spustil lonca na tla, da so črepinje zazvene po kamenju, ter odskočil v robidovje nad cesto. A Molek je bil takoj pri njem in v tem trenutku sta se tudi spoznala. Bil je Goropečnik.

»Ali noriš — ka-li, Molek? Piskre mi boš plačal!« vpil je sedaj napadeni.

»Denar, denar!« sopihal je oni in vihtel svojo vejo.

Goropečnik jo je tako kakor prej Luka pobral navzdol proti Straži, češ Molek je ob pamet.

A ta še ni bil zadovoljen. »Ta tudi ni tat,« mislil si je in v tretjič stopil v ris. Čakal je dolgo; deset je bila ura že zdavnaj odbila, kar začuje večji ropot po cesti. Tu jih je šlo več — pa naj jih bo, kolikor hoče, jaz planem vanje — mislil si je Molek in tako tudi storil.

»Kje imaš moj denar?« zakričal je v tolpo, ki se mu je bližala. Dva vola sta odskočila kakor besna, eden na desno, eden na levo, v sredi med njima v odprti vrzeli pa se je pokazala dolga, koščena postava mešetarja Miške.

Gonil je par volov za tujega kupca z Vač proti Ljubljani in sedaj je stal nasproti staremu sovražniku Molku. Sprva je bil tako osupel, da ni mogel ziniti besede.

»Kje imaš moj denar?« tulil je vnovič Molek in sedaj še bolj hripavo in besno, ko je spoznal mešetarja.

Ta se je pa zlobno namuznil. Ni bil eden tistih ljudi, ki imajo občutljivo kožo, in v kozji rog se tudi ni dal ugnati.

»Imam ga — imam!« zasmejal se je naglas. A v tem trenutku ga je Molek že držal za vrat.

»Na, sedaj te pa jaz imam! Nazaj daj, kar si vzел!« vpil je stari in tu sta že oba ležala na tleh v risu in rila in valila se na skalo.

Mešetar je spoznal, da je boj resen in da mu gre sedaj za kožo: preverjen je bil, da je stari popolnoma ob pamet; kajti dasi je imel marsikatero na duši in na vesti, glede Molkovih stotakov pa se je čutil in imel za tako nedolžnega, da ni drugače soditi mogel, nego da je stari znorel. Zato se ga je otepal in branil na vso moč; a Molek je v svoji sveti jezi zmagoval; uprl se je še enkrat močno ob onega, prevalil se ž njim po

kamenju in prišel vrh njega; pokleknil mu je na ko molca in sedaj ga je pestil:

»Daj sem denarje, ali pa povej, kje jih imaš.«

Miška je stokal in klel, a ganiti se ni mogel. »Pa met, pamet, ljubi moj Molek, vse bom povedal,« tolažil je starega. A ta ga je tako divje pogledal, da ga je groza preletela. Jel je klicati na ves glas na pomoč in sklonil se v svojem smrtnem strahu z vso silo pokonci, da se je res otresel onega. Sedaj je bil pa mešetar na vrhu in, da Molku ni prizanesel, ni treba nam praviti. Klofotal, lasal in suval ga je, da je sedaj stari jel na vso moč klicati: »Pomagajte — pomagajte!«

»Čakaj, jaz ti pomagam!« pritrjeval je mešetar ter znova pritegnil po onem. A sedaj je prišla v istini pomoč. Luka in Goropečnik hitela sta s tremi drugimi po bregu navzgor; vsi so bili prepričani, da je oče zblaznel in hoteli so ga ujeti in zvezati, da ne bo kake nesreče. S strahom začujejo zdajci klicanje na pomoč; glasu niso spoznali in drli so brez sape naprej; prvi je bil Luka na licu mesta, zakadil se z vso silo v gručo, ki se je valjala po tleh, ter porinil oba bojavnika narazen. Sedaj stoprav je spoznal Miško. Ta je klel in pridušal se, da je Molek blazen, da mu je vola splašil, da ga je hotel umoriti — Molek pa je venomer vpil vmes: »Tat, tat, kje imaš moj denar!«

Goropečniku in Luki ni bilo treba dolgo dopovedovati, da se očetu blodi po glavi, nego prijela sta ga in s pomočjo drugih in Miške krepko zvezala kakor pravega norca.

Molek je strmel: »I, kaj pa hočete, tolovaji?« zavpil je ter skušal vezi na rokah pretrgati. A zaman.

»Le mirni bodite, oče, vam je slabo! Pojdimo domov!«

»Kaj mislite, da sem zblaznel, kaj?« kričal je stari ter zatrje-

val, da je tako pameten ko drugi; jel je pripovedovati o Ostrižencu in o risu — a to je druge le še bolj prepričalo, da je blazen. Navzlic vsemu oporekanju so ga vlekli zvezanega domov. To je bilo pa preveč. Domov prišedši, se je stari zgrudil na klop pri peči ter bridko zajokal kakor otrok: »Ta sramota, ta sramota!« je vzdihoval. Vsem se je jel smiliti, odvezali so ga in v začudenje vseh je bil čisto pameten. Spat je šel ko drugičkrat, a večerjati se mu ni bilo zljubilo.

Drugega dne se je oglasil mešetar Miška povprašat, kako je staremu; dejali so mu, da je pri pravi pameti in da je moral biti tudi sinoči. Mati je celo grdo gledala mešetarja.

»No, čakaj — dobro!« je dejal Miška. »Če je bil pameten, potem bo pa tudi pred sodiščem odgovarjal!«

In tako se je zgodilo.

Mešetar je tožil Molka zaradi razžaljenja na časti in, ker Molek ni hotel odpuščanja prositi ali sploh preklicati svoje trditve, da je Miška — tat, obsojen je bil na tri dni zapora. Moral jih je presedeti v ječi na Brdu.

VI

To je bil najhujši udarec. Kolikor ga je že trla vsa druga nezgoda, izguba novcev, posmehovanje sosedov, doma neprijazni obrazi, vendar sta obsodba in kazen Molka najbolj trdo zadeli. Postaral se je do jeseni skoro za nekaj let in hrbet je že malo sključen nosil. To je pa tudi mater jelo skrbeti; a če je možu kaj prigovarjala, naj stori to ali ono, naj pije kako domače zdravilo, zapodil jo je kar zgrda.

»Z očetom gre pod zlo,« dejal je tudi Luka nekega dne.

»I seveda!« pritrčila je mati, »pa kdo mu pomore? Tisti nesrečni denar!«

»Jaz bi le rada vedela, da je li res ukraden!« vzdihnila je Anka.

»Beži, beži!« ugovarjal je Luka. »Spravili so ga, to jaz pravim, in zmešalo se jim je. Saj sami ne vedo, koliko imajo. Goropečniku so vendar posodili — in potem so ga gori na cesti napadli! Meša in blodi se jim časih po glavi — pomagati pa ni moči.«

»Jaz bom pa poslala po staro Mesojedo v Razborje; ona pomore v vseh boleznih in ume razne pripetljaje in uroke odgnati in zagovarjati,« trdila je mati Reza.

Otroka sta bila zadovoljna in zmenili so se, da pojde sin prihodnji petek po Mesojedo. Bilo je že okoli svetega Luke in tisti petek popoldne, ko so drugi pričakovali stare čarodejke in padarice — kakor so ji dejali, jela je pihati ostra burja, tako da je tudi Molek doma ostal in pri peči sede izbiral nekaj turšičnih storžev ter jih pokladal na gorko peč, da se hitreje posuše. Niti sanjalo se mu ni, kaj hočejo domači nocoj ž njim ukreniti. Proti večeru se je res oglasila Mesojeda, stara, sključena baba od onkraj Save, kateri so ljudje mnogo verjeli in se vdajali njenim vražam in še bolj njenim čudnim zdravilom. Molek jo je poznal, a nikdar je ni posebno maral in, če je priberačila mimo hiše, dajal ji je rad brž kos kruha ali kak krajcar, da je le dalje šla. Nocoj mu pa celo ni bila po volji; zagodrnjal je polglasno, ko je sedla na klop ob drugi strani peči, in najrajši bi jo bil zapodil; toda ostri piš burje okoli hiše ga je opomnil, kako neusmiljeno bi bilo tako ravnanje. Zato je molčal in samo hrbet obrnil proti starki. Pa ta ni dolgo miro-

vala. Ko je bila zaužila nekoliko mleka, s katerim ji je postregla Reza, šepnila je:

»Danes je prvi dan, nocoj prvi večer! Nocoj je mladi petek — mlaj — to je pravo!« Reza pa je prikimala veselo in zadovoljno. Oče se ni zmenil za ta pogovor. Zdajci pa se je vzravnala sključena Mesojeda kvišku, stopila sredi sobe in uprta z levico ob kratko grčavo palico, jela z desnico, v kateri je držala šop suhe praproti, mahati po zraku proti Molku. Govorila je pri tem nekaj čudnega, nerazumljivega — in Molek, ki je privzdignil glavo, je začuden zrl ta prizor. Pa kmalu je razumel, da velja vse to njemu.

Starka se mu je bila približala in udarila s praprotjo po njegovi rami in pri tem je čul Molek čudne besede:

*Gad in gadica,
modras, modrasica,
kača, kačon —*

Dalje ni poslušal; skočil ali bolje planil je kvišku, vrgel zagovarjalki turščičen storž ob glavo in rjovel kakor obstreljen medved:

»Kaj mene zagovarjaš — mene! — No, sedaj imam pa dovolj! In vi, vi ste tudi tako neumni in bebasti« — obrnil se je k ženi in otrokoma, ki so prilezli iz vseh kotov, »sedaj mi je dovolj! Škoda, sramota, jeza in žalost — vse je prišlo name in sedaj ste še vi začeli znova, ko bi bil morda že pozabil! Ven — ti kljuka prismojena!«

Ko bi se Mesojeda ne bila že prej ognila, loputnil bi jo bil razjarjeni gospodar znova z debelim storžem.

Skočil je v svoji jezi v kamro po klobuk. »Sedaj pa pojdem, pojdem po svetu!« vpil je.

Domači so se jeli jokati, a starega to ni ganilo. Snel je klo-buk s stene in hotel planiti ven. A tu je burja zatulila z vso silo okrog ogla in Molek se domisli, da je opravljen s prelahko suktnjo. Treba se bolje obleči! — Jezno odpre skrinjo in poteg-ne iz nje kožuh, tisti nesrečni kožuh, katerega je bil že toliko-krat pretresel in pretipal in prevrgel, in smukne vanj. A — kaj je to? Doli v desnem rokavu, ki je bil na koncu tako tesen in ozek, da je šla pest komaj skozi, ustavila se mu je roka; zadel je ob nekaj, kar je tičalo tu! »Zlomek — kaj pa je to? Da bi te strela!« zagodrnjal je in porinil pest krepko naprej. Nekaj na pol mehkega, na pol trdega je palo na tla, Molku pa je šinilo po glavi kakor resničen blisk.

»Luč, luč semkaj!« je vpil in tipal po tleh. Vsi so bili takoj pri njem in svetili. Pred Molkom na tleh pa je ležala — listni-ca, izgubljena listnica. Oče jo je s tresočo roko pobral, odprl in iz nje so smuknili — zopet na tla — štirje novi stotaki. »Tu je denar — denar je tu!« vzdihnil je stari in gledal okoli sebe kakor v sanjah.

Sedaj je bilo vsem vse očitno. Oče je bil onega večera — ma-lo vinjen seveda — listnico z denarjem namesto v žep — vtak-nil v rokav in tam je smuknila do ozke zapesti, skozi katero ni mogla; a nobeden vseh, ki so jo iskali ter pretipavali kožuh, ni bil segel tako globoko.

To vam je bil vesel večer pri Molkovih!

»In vendar sem jaz pomagala!« dejala je sključena Meso-jeda, ki je sedela z obvezano glavo za mizo; oni koruzni storž jo je bil dobro zadel.

»I kaj pa še?« rogal se je Molek. »Vsi pojte rakom žvižgat s svojim babjeverstvom. Tisti Ostriženec me je namazal, da

ne kmalu tako, in sedaj si še ti hotela! Pa — molči, baba! Sedaj je vse dobro!«

In tako je bilo res. O sv. Martinu je bil semenj v Moravčah in Molek je gnal zopet dva junca na prodaj in bil je tako dobre volje, da je poklical celo mešetarja Miško, da mu jih je pomagal prodajati. Ko so potem sedeli v krčmi pri kozarcu vina, dejal je stari modro in slovesno: »To vam povem! Babja vera — to je neumnost! Vsak pazi in varuj svojih reči in svojega imetka — potem ni treba iskati pomoči pri čarodejih in starih babah — in tudi pri sodiščih ne! Bog daj dobro zdravje — možje!«

In napil je iz polnega kozarca svojim sosedom.

DOHTAR KONEC IN NJEGOV KONJ

Zanimivo ni niti z zgodovinskega niti z leposlovnega, ni s statističnega ni s kulturnega ali medicinskega stališča, kje leži *Kolibja vas*, v kateri je kakega dobrega pol leta že mladi dohtar *Konec* zdravil pokvarjene želodce občanom in sosedom, uravnaval jim zlomljene kosti in rebra ter šival zevajoče rane po glavah in licih. Zanimivo ni, ker morda nihče izmed častitih čitateljev ne pozna dohtarja Konca niti Kolibje vasi; ako bi bil pa kdo tako silno radoveden in bi, trdeč, da morata ta dva na vsak način nekje eksistirati, vendarle venomer iskal in brskal, kje je in kdo je, naj si misli, da sta tam, kjer biva on sam. Saj ljudje, konji in vasi so si v večjih potezah povsod enaki.

Mladi dohtar Konec torej je, kakor smo že povedali, dobrega pol leta opravljal zdravniški svoj posel v Kolibji vasi. Po končanih študijah in dovršenih preskušnjah se je trudil s tako zvano prakso v ljubljanski bolnici — morda kakih pet ali šest mesecev — potem pa, naveličavši se nehvaležnih bolnikov pod seboj in še nehvaležnejših zdravnikov nad seboj, lepega pomladnega dne zapustil po karbolu in po jodoformu dišeče prostore ter pogumno prevzel stoprav razpisano mesto občinskega zdravnika v Kolibji vasi, za katero so ga bili imenovali občinski očetje z vsemi proti enemu glasom. En odbornik, edini nasprotnik njegov, utemeljil je protest svoj s tem, da vendar ne gre imenovati za zdravnika moža s tako groznim

imenom. »Pomislite,« dejal je, »dohtar Konec, dohtar Konec! Že ime samo bode grozno bolnikom! Dohtar Konec prihaja — na koncu si —!« A župan je z blestečo dialektiko zavrnil te opazke in opozarjal na to, da ravno ime samo ob sebi priporoča gospoda — saj bode lahko rekel: »— dohtar Konec prihaja — konec bode tvojim — bolečinam, bolezni tvoji«; in potem je gospod župan še omenil, da je dohtar Konec *edini* prošnjik za razpisano mesto, in stvar je bila gotova; novi zdravnik je bil sprejet z vsemi glasovi proti enemu; kajti edini nasprotnik se ni dal prepričati po dialektiki niti ga ni premagala okolnost, da ni izbora.

Novi dohtar je bil srečen. Županovemu sinu je prvemu zašil široko rano na glavi, katero je bil iztaknil pri pretepu na prvi semanji dan, odkar je bil zdravnik v vasi; ženi prvega svetovalca je srečno pomagal pri porodu in, ko je celo gospoda župnika, ki je že več mesecev tičal v sobi, boječ se zraka in burje, lepega sončnega dne izvabil in izvlekel na sončni vrt, bilo je vse polno hvale njegove.

Da se mu je ob teh izvrstnih uspehih godilo dobro, ni nam treba zatrjevati. Imel je vsega dovolj: plačila v denarjih, še več pa raznih daril »in natura«: jajc, piščet, zajcev — ustreljenih ob prepovedanem lovskem času, masla — surovega in kuhanege, svinjine, moke in pšena, drv in trsak — vsega dovolj! Le to ga je žalilo, da teh zadnjih daril, ki so mu prihajala »in natura«, ni mogel uporabljati, kakor si je želel, kajti samec je bil, stanovanje in hrano svojo pa je imel v krčmi, ki je bila seveda — županova; tam je puščal tudi vse te darove, a vedel je, da komaj za polovico vrednosti. Pa to ga ni trlo in žalilo; krčmar je bil sicer vljuden in postrežen mož, storil je, kar je mogel, le v eni stvari je bil čuden in — drag. In to svojstvo je bil

vzrok onemu usodepolnemu razporu, o katerem hočemo pisati.

Krčmar župan je imel lep koleselj in čilega konjiča, s katerim se je zdravnik, seveda pod nadzorstvom starega hlapca, vozil k oddaljenim bolnikom. To uporabo, tako se je zdelo dohtarju Koncu, računal je krčmar vselej predrago. Vsota, ki jo je v ta namen plačeval ob gotovih obrokih, bila je po zdravnikovem mnenju previsoka in nekoč je prišel po dolgem računanju do prepričanja, da bi bilo ceneje, ko bi si sam kupil konja in s svojim vozom vozil se po opravkih svojih.

Gospod dohtar je bil pa v nazorih, tičočih se ljudi in njih ravnanja in značajev, jako mlad in neizkušen, bodisi pa tudi nekoliko razvajen po svojih uspehih in po čaščenju, ki se je po vsej občini kar usipalo nanj. Komaj je bil s prej omenjenim računom gotov, razodel je že svoj namen županu krčmarju.

»Saj bi se dobil dober konjič na kakem sejmu?« vprašal je zaupno. Opazil pa ni zgubančenega čela niti ne stisnjenih oči hišnega svojega gospodarja.

»Oh — dobil, dobil!« dejal je oni počasi, kakor bi premišljeval, kje bi se dobil tak konj, ki bo ugajal zdravniku.

»Morda bi vi?« omenil je dohtar Konec.

»Jaz? Ej, jaz ne umejem toliko o konjskih stvareh — gospod dohtar — mešetarja vam preskrbim; dobrega, zanesljivega moža, če hočete?«

»Dobro! Kaj pa s krmo — in s hlevom —? To je lahko pri vas! Plačam, kar bo prav!«

»I, bo že, bo že!«

»Ne, ne tako! Bolje, da se dogovoriva! Koliko bom štel za hlev, za hlapca in krmo?« sili dohtar, ki je imel vendar neko-

liko pomislekov, akoprav ga je bila prevzela radostna misel, da bo imel svojega konjiča.

»I, bodedo že naredili! Saj vas ne derem, gospod dohtar — i, vas ne!« de je krčmar tako dobrovoljno, da so zdravniku pali vsi pomisleki.

»Torej — mešetarja! Kdo pa je?«

»Boljšega ne vem od Hvalèta z Rétjega sela!«

»To je tisti, ki so ga oni dan tu pri vas pretepli?«

»I — kaj pa, tisti je!« pritrди župan. »Pa — kar se tiče konj — zanesljiv mož!«

»Dobro, dobro!« reče veselo zdravnik in si pomane roki. »Pa lep konjič mora biti — lep in isker! To bo veselje! Za Hvalèta pa ste odgovorni vi!«

»I — seveda!«

Dva dni potem se je oglasil Hvalè pri dohtarju. Tega ni bilo doma, zato je mešetar čakal in vtem imel dolg tajen dogovor s krčmarjem. Ko se je proti večeru pripeljal zdravnik, bila sta s konjarjem o nakupu konja kmalu gotova.

Dohtar Konec je bil silno vesel; tistega dne je bil pri kolarju naročil nov vozič, pri sedlarju pa vso konjsko opravo in sedaj je v krčmi obrtnikoma in mešetarju dajal za vino. Govor se je sukal edino o konjih in vozeh in mešetar Hvalè je venomer le trdil, da ga ni boljšega in večjega konjskega sejma nego pri Sv. Heleni ob Čakavcu, kjer bode poiskal zaželenega šarca gospodu dohtarju — če bliže ali prej ne dobi boljšega.

Teden pozneje so dohtarja Konca zbudili iz prijetnega popoldanskega spanja, kateremu se je bil vdal, ker ni imel opravka. Mešetar Hvalè je prišel s svojim konjem, kupljenim za zdravnika. Dohtar je stal v nekoliko trenutkih na dvorišču in jel ogledovati sirasto kobilu, katero je mešetar ob kratkem

povodcu prevajal gor in dol. Živalje bila lepa, plahkega, potegnjenega života, tankonoga in iz kratke suhe glave je zrlo dvoje iskrih oči.

»Koliko ima let?« vpraša zdravnik ter pogleda kobili na čeljusti.

»Pet let!« trdi Hvalè.

»Če bo res!« meni zdravnik, ki ni imel pojma, kako se sodi konjska starost po zobeh.

»Ka-aj? Pet let — pravim — poglejte krajnike vsi robovi so še celi!«

Krčmar in dva hlapca, ki so pristopili, pritrdili so mešetarevim besedam.

Dohtar je bil zadovoljen.

»Kako pa vozi?« vpraša na videz skeptično, v istini pa prepričan, da mora biti ta konj njegov. Zadovoljnost svojo je le težko skrival in prekanjeni konjar je to dobro opazil.

»Bomo poskusili!« dejal je in zmajal z ramami. Napregli so kobilo v krčmarjev voz, katerega je bil Hvalè potegnul na cesto pred hišo ter ga tam malo zavrl, ker je šla cesta polagoma nizdolu. Dohtar je sedel na voz, mešetar pa z vajeti v roki skočil na sedež poleg njega in naglo odvil zaverilo. Voz je stekel in kobila je potegnula, da je bilo veselje.

Drdrali so nizdolu po vasi in potem po ravnem dalje do Retjega sela; tam je mešetar na primernem prostoru in v velikem kolobarju obrnil ter izpustil kobilo v divjem diru nazaj proti Kolibji vasi.

»Nikar tako hitro! Škoda kobile!« velel je dohtar.

»Ej, kaj! Saj še ni vaša! Pa ji tudi ne škodi; videti morate, kako gre!«

Vtem je držal Hvalè vajeti na lahko, da se brzde niso mogle

tikati tesneje kobilinih čeljusti Zavozil je naglo na županovo dvorišče ter, ne da bi zinil, izpregel kobilu.

Dohtar je šel še nekolikokrat okoli nje, velel privzdigniti sedaj to, sedaj ono nogo in potem pred vežo stoje zažgal si smotko.

Hvalè pa je odvedel konja v hlev.

Pol ure pozneje so bili edini: zdravnik Konec je kupil kobilu lipičanko, kakor jo je nazival Hvalè, za tri sto goldinarjev

»Za napake pa ste porok!« dejal je dohtar Konec, ko je štel denar.

»Za vse! Samo — lepo ravnati z živalco, lepo ravnati!« pristavil je slovesno.

»Tega se ni treba bati!«

»Ne, gospod, to je treba omenjati! Lepo ravnati, to je glavna stvar — če ne bode odpovedala — kobila!«

Dohtar se je dva dni veselil svoje živalce in krčmarjev hlapec jo je moral drgniti in ji streči, da je že na tihem klel navzlic obetanemu dobremu plačilu.

Tretji dan popoldne pa je ukazal dohtar Konec kobilu vpreči in krčmar je posodil koleselj, ker zdravnikov novo naročeni voz še ni bil gotov. Vpregli so na dvorišču in pot z nje ga na cesto je bila malo v strmec.

Ko se zdravnik spravi v koleselj in polagoma nategne vajeti, stopi kobila korak naprej, toda takoj čuti, da voz ne gre sam ob sebi za njo; obstala je in, kadar Konec še en pot in sedaj malo trje pritegne z vajeti, jela je sprva cepetati z vsemi štirimi in potem se vzpenjati kvišku, da je dohtarju kar mrzlo lezlo po hrbtu.

»Le lepo, le lepo,« velel je krčmar, »ne smete preveč vleči

nazaj, ne tako trdo držati.« Zaeno pa je namignil hlapcu in ta je takoj umel, česa treba. Stopil je tiho za koleselj in ga krepko, dasi polagoma, tiščal naprej; komaj čuti kobila, da se voz za njo pomiče, in ker je v tistem trenutku tudi dohtar z vajeti odjenjal — skočila je iskro dalje in vtem so bili na cesti, tam nizdolu viseči; žival je stekla, da je bilo veselje. Dohtar je pozabil prvi strah in le časih pogledaval po strani, če ga nihče ne opazuje, oziroma občuduje.

Vozil se je dobre pol ure daleč, potem položno obrnil, kakor Hvalè pri poskušnji, in zopet drdral nazaj. Tako privozi do klanca pred Kolibjo vasjo, v katerega je bil mešetar spustil kobilo v divjem diru; a Konec se je bal za žival ter hotel polagoma korakati navzgor. Pritegne torej vajeti, da bi dal kobilo v korak, ali posledica je bila, da je žival popolnoma obstala.

»Si trudna — kajne? Seveda, prehitro sva šla,« deje Konec, »no, pa le potrpi, saj sva kmalu doma. Hi! Hi!« Cmaknil je povrhu še nekolikokrat z jezikom.

Toda kobila je ravnala tako kakor prej na županovem dvorišču. Dohtar ni poznal onega pomočka, katerega je bil tako uspešno uporabil županov hlapec, in da ga je tudi poznal, izvršiti bi ga itak ne bil mogel.

Ker žival ni stopila ni naprej ni nazaj, stopil je Konec z voza in hotel kobilo ob uzdi izpeljati. Toda tudi to je bilo zastonj; stala je kakor vkopana. Zdravnik je zlezal zopet v koleselj in znova poskušal zlepa; ali ravno tako brezuspešno. Naposled ga mine potrpežljivost, jezen zavihti bič in udari enkrat, če ravno ne hudo, kobilo čez hrbet; a ona mu je vrnila; vzpela se je kvišku, da je mislil dohtar, zdaj zdaj se prekopicne vznak, potem pa stopivša zopet na prednji nogi, udarila z zadnjima

nazaj in zadela ob svetilko na vozu, da je v koscih spršela na vse strani. Konec jo še enkrat ustriže z bičem pod trebuh; sedaj je bilo kobili dovolj: kakor bi trenil, se je zasukala nazaj nizdolu in voz, ki se k sreči ni preveznil, jel se je premikati za njo. To čutiti in v divji dir skočiti je bilo kobili samo eno; in sedaj je tudi vajeti niso držali; divjala je po bliskovo dalje in voz za njo je poskakoval kakor riba na trnku. Pri prvem ovinku pa se je usoda zvršila. Koleselj je priletel ob cestni odrivač, dohtar Konec pa z glavo naprej čez prvi sedež v velik mehak kup cestnega blata, ki je bil nakopičen tam ob strani. Kobila se je odtrgala in z nekaterimi ostanki oprave svoje dirjala dalje.

Ne pripovedujem, kako se je vračal dohtar Konec domov, niti ne zapišem trdega razgovora njegovega s krčmarjem zaradi polomljenega voza. Le to morem omeniti, da je drugega dne moral mešetar Hvalè pred razjarjenega dohtarja.

»Vzemite mrcino nazaj, meni pa vrnite denar!« vpil je Konec.

»Gospod, kup je kup! I — pa, žival je dobra. Vi ne ravnate prav ž njo!«

»Beži, beži — osel!«

»Upreziva jo še enkrat, gospod!« sili mešetar.

»Nikoli več! Dovolj imam!« kriči zdravnik in milo pogleda na blatno obleko, ki se je sušila na steni.

»Denar nazaj, pa kobilo vzemite!«

A to terjanje je bilo zaman. Mešetar se je izmuznil iz sobe in iz vasi in dohtar Konec se je še tisti dan moral voziti s krčmarjevim konjem. Njegov serec pa je stal v hlevu.

Povedati moramo, da so ga potem še parkrat poskušali —

ali konj je bil uporen in pokvarjen za vožnjo — dohtar pa jahati ni znal. —

Prodal ga je v veliko izgubo ter bil vesel, ko ni bilo treba več plačevati krme. Novi svoj voz in konjsko opravo je dal krčmarju v namestilo za razbiti koleselj.

A nič ni tako prikrito, da bi ne bilo kdaj očito!

Ta prislovica je obveljala tudi tu.

Dober mesec dni pozneje so klicali dohtarja k mešetarju Hvaletu, katerega je bil na sejmu konj tako udaril, da mu je zdrobil kost na nogi. Hvalè je ječal v groznih mukah in rotil zdravnika pri vseh svetnikih, naj mu pomaga.

Ta je bil iz početka še malo nejevoljen, a mešetar je jel stokati: »Gospod, pomagajte — plačal bom, pa še nekaj — nekaj vam bom povedal!«

»Kaj?«

»Potem, potem! Prej pomagajte!«

»Ne, prej boš povedal!« dejal je Konec trdovratno.

In Hvalè je res začel pripovedovati, da on ni kriv, ker so Konca tako osleparili s konjem. Pregovoril ga je le župan, ki se je bal izgubiti dober zaslužek, da je pripeljal upornega konja in takisto vzel Koncu vse veselje do konjske posesti.

Dohtar je besnel; pomagal je sicer Hvaletu, kolikor je mogel, in potem drl domov. Odpovedal je še tisti dan krčmarju vse, kar je imel pri njem, ter se preselil h konkurentu in hudemu nasprotniku županovemu, in sicer k tistemu odborniku, ki je edini glasoval proti Končevemu imenovanju.

Vendar tudi to je bilo nepremišljeno! Zameril se je odločujočim osebam v Kolibji vasi in, ko je še po nesreči nekoč stari babi izdril zdrav zob namesto bolnega, bilo je konec njegove prakse. Žalostno je gledal časih z okna, kadar je videl ka-

kega mestnega zdravnika drdrati po cesti mimo; ponj pa ni prišel nihče.

Par let je še potrpel, a potem se preselil drugam, kjer se mu godi zopet dobro; konj pa ne kupuje nič več.

www.omnibus.se/beseda

ISBN 91-7301-043-X